یادەوەری بە تەنیشت رۆمانەوە ... کەریم کاکە

دوور نیە تۆش تووشی کتێبێکی وا بوویبیت، کتێبێك تێدامابیت داخوا رۆمانە یان یادەوەری، دیارە قسە لەو یادەوەریانەیە کە بە گۆتەی گۆتیاران بێت هێند لە رۆمان نزیکبوونەتەوە، دەستی هونەرکاری تخووبی نێوانیانی سڕیوەتەوە..
بۆئەوەی مەبەستم روونتر بگات، چەمکی یادەوەری لە چەمکی یاداشت جیادەکەمەوە، یاداشت هەموو ئەو یاداشتانە دەگرێتەوە بە زمانی رەق و تەق، یان بە زمانی سیاسەت و مێژوو، دوور لە هونەری گێڕانەوە و هونەرکاری نووسراون، واتە نەبوونەتە دەقی ئەدەبی، هەرچی یادەوەرییە وەك هەر دەقێکیتری ئەدەبی دەقە، ئەو جۆرە یادەوەریانە لە ناو کورد ناڵێم نیە، چونکێ پێڕانەگەیشتووم هەرچی هەیە بیخوێنمەوە، بەڵام ئەگەر هەشبێ زۆر دەگمەنە، بۆیە دەبێت لە دەرەوەی ئەدەبیاتی کوردی ئەو یادەوەریانە بخوێنینەوە..
بە پرسیارێکەوە دەچمە نێوان قسان و بە دەوری ناونیشانی بابەتەکە دەسووڕێمەوە و هەوڵی لێ نزیکبوونەوەی دەدەم: داخوا دەقێکی دیاریکراو هەیە هەم رۆمان بێ هەم یادەوەری؟
لە بەرایی دەڵێم قسەی من لەوە نیە رۆمان تا کوێ کەلك لە یادەوەری وەردەگرێ، یان یادەوەری تا چەند باڵ بە سەر پانتایی رۆماندا دەکێشێ، قسەم لەوەش نیە ژانرەکان تا چەند لێکدی نزیك دەبنەوە، قسەی من لەوەیە تا چەند یادەوەری وەك ژانرێکی ئەدەبی لە ناو رۆمان کە ژانرێکیترە دەتوێتەوە و وەك ژانرێکی جیا نامێنێتەوە، لە قسان خۆی لە دەستدەدات، یان تێکەڵ نابێت و خۆی دەپارێزێت.
ئەوەی رۆمان و یادەوەری لێکنزیك دەکاتەوە هەندێ رەگەز و تەکنیکن، تێ چاودێ زمانی یادەوەری نە زمانی مێژووە نە زمانی سیاسەت، رێك زمانی رۆمانە، زمانێکە کەم و زۆر شیعرێتی تێیدا زاڵە، بە ئاگا لەوەی شیعرێتی لە رۆماندا رێژەییە، بە ئاسایی وەرگرە زمانی یادەوەری لە زمانی رۆمان سەرتریش بێ، دەگەڕێتەوە ئاستی یادەوەرنووسەکە، کەواتە ئەگەر بتەوێ لە رێی زمانەوە ئەو دوو ژانرە ئەدەبیە لێك جیا بکەیتەوە، کاری نەکردەیە..
لە یادەوەریدا خەون هەیە، یادەوەرنووس بە گێڕانەوەی خەونەکانی و گرێدانەوەی بە سەربردەکانی جوانیەکی وا بە گێڕانەوە دەدات رۆماننووسیش لە رۆماندا هەر هێندەی لە دەستدێ لە خەونەوە جوانیی وا بە دەستبێنێ، خەون رەگەزێکی یادەوەریە و لێی نابێتەوە،

یادەوەری لە خەیاڵرێشتنیش هاوشانی رۆمان دەروات، خەیاڵرێشتنێکی وا لە کتێبی سیاسەت و مێژوو جێی نابێتەوە، ئەدی شێڵبوونەوە بۆ ناخ و خوێندنەوەی ترس و شەرم و رارایی لە سیمای کەسەکانەوە، ئەدی…

تۆ لە دەستپێك، گەڕانەوە بۆ پاشێ، خۆدواندن، گفتۆگۆ و گرێچن و یەکانگیری و چارەسەر و ئەوانە وردبەوە، دەڵێی رۆمان لە یادەوەرییی خواستوون، خوێنەرێك ئەگەر بە ناو کتێبی بیرەوەری و یاداشتە رەق وتەقەکاندا هاتبێ، لەپڕ بکەوێتە سەر کتێبێکی یادەوەری، ئاساییە بە رۆمانی تێبگات، ئاخر ئەم هونەرکاریانە پتر بە هونەرکاریی رۆمان ناسراون، بە راست ئەو رەگەز و تەکنیکانەی هەوکە لە چیرۆك و رۆمان بەکاردێن، پێشتر پێش رۆمان لە یادەوەری بەرچاوناکەون؟ بۆ ئەوە دەبێ بگەڕێینەوە بۆ مێژووی ئەدەبی گێڕانەوە، یادەوەری و چیرۆك و رۆمان و هەقایەتان، دیارە ئەو بابەتە لە جغزی ئەو نووسینە جێی نابێتەوە.

بە گشتی هەندێك تەکنیك و رەگەز هەن لە رۆمان و یادەوەری بەکاردێن، هەرچەندە لەبەر دڵی رۆماننووسان گرانە بەڵام پێمخۆشە بڵێم رۆماننووس و یادەوەرنووس لە یەکودووی دەخوازن، لێرەوە رۆمان و یادەوەری لێکدی نزیکدەبنەوە، بۆیە بە ئاسایی وەرگرە ئەگەر خوێنەرێك هەبێ دوای لێبوونەوە لە کتێبێك بڵێ:

ئەرێ ئەوەی خوێندمەوە، یادەوەری بوو یان رۆمان؟

تا ئێرە کەم شتێك بوو لە بارەی لێکنزیکی و وێکچوونی رۆمان و یادەوەری، لێ کاتێ جیاوازیی نێوانیان دێتە گۆڕێ وێکچوون چەندێ زۆر وبتەو بێ، رەنگە خۆی لە بەر جیاوازیەکان نەگرێ و بە دوو ژانری سەربەخۆ بمێننەوە، ئاخر یادەوەری لە سەر دوو ستوون هەڵدەنرێ: راستگۆیی، جوانگۆیی، هەرچی لە رۆمانە راستگۆیی بەو واتایەی لە یادەوەریدا هەیە، بوونی نیە، یادەوەرنووس لە ئاست کەس و رووداو و جێ و دەم، دەستی بەستراوە، بەو واتایەی ناتوانێ جێگۆڕکیان پێبکات، یادەوەری نووسینەوە دیتن و بیستنە، ئەگەر کتومتیش وەك خۆی نەبێ، هێندە دوورناکەوێتەوە کە کەسە راستەقینەکان لە خۆیان بکەونە گومان و بە زەحمەت خۆیان بناسنەوە، ناکرێ کەسی زیادەش قیتبکرێتەوە، لە یادەوەری سەربردەکان روویانداوە، یادەوەرنووس وەك خۆی دەیانگێڕێتەوە، ئەوەیە لە گێڕانەوە دەستی هونەرکاریان دەگەیەنێتێ، بەڵام بە شێوەیەك نا کەسەکان سەربردەکان نەناسنەوە، لە یادەوەری جێ و دەمی دیار هەیە..

دیارە رۆمان بەو شێوەیە وابەستەی هیچ کام لەوانە نیە، لە کاتێك ئەگەر سەرهاتێکی راستەقینەش بابەتی رۆمانەکەبێ، گەمەی وای

تێدەكات، لە خەیاڵەوە بە شێوەیەك دایدەڕێژێتەوە نەناسرێتەوە، یان لە جێ جێ لەگەڵ سەرهاتە راستینەكە دێتەوە و شتێكی لێ دەناسرێتەوە، رۆماننووس ئازادە لە گێڕانەوە، لە خەیاڵكردنی بۆ كۆتا، لە سەراوبنكردنی سەربردەكان، رۆماننووس دەشێ دنیایەكت بداتێ كەس پێی نەخستبێتە ناوی، یان بڵێین دنیایەكی نوێ، دیارە دنیای یادەوەرنووس دنیای رابردووە، دنیایەكی كۆنە، بەڵام هێزی گێڕانەوە جوانی دەكات، وەك دنیای رۆمان جوان. ئەو دوو جوانیە بە تەنیشت یەكەوەن، تۆ بڵێی تێكەڵ نەبن و نەبنە یەك؟ ئاخر هەندێك پێیانوایە رۆمانە یادەوەریش هەیە، رەنگە گیروگازیەك لەوە هەبێ، لە سەری ناڕۆم..

من وای دەبینم یادەوەری ژانرێكی ئەدەبیی سەربەخۆیە، وەك رۆمان سەربەخۆیە، یادەوەرنووس هاوشانی رۆماننووسە و لە جوانگۆیی جێی یەكتر ناگرنەوە، وەك چۆن شاعیر جێی رۆماننووس، رۆماننووس جێی چیرۆكنووس ناگرێتەوە، یادەوەری هیچی لە رۆمان كەمتر نیە، بۆیە بۆ پیاهەڵدانی یادەوەریەك ناكرێ بە رۆمانی هەژمار بكەیت، ئەگەر واتكرد لە یادەوەریت كەم كردەوە، پێموایە یادەوەری هەیە بە هەندێ دەسكاریەوە دەبێتە رۆمان، دیارە دەسكاریەكە بە پلەی یەكەم لە راستگۆییەكەوەیە و یادەوەری لەكەدار دەكات، هەینێ لە یادەوەری دەردەچێ، مەبەستمە بڵێم یادەوەرنووس ئەگەر مەبەستی بێ یادەوەریەكەی دەكاتە رۆمان، كە نایكاتێ نیشانەی ئەوەیە یادەوەری هاوشانی رۆمان رادەگرێ، رەنگە سەرتریش، وای دەبینم یادەوەرنووس هەر كاتێ حەزبكات رۆماننووسە، بەڵام بۆ رۆماننووس بەو ئاسانیە نیە ببێتە یادەوەرنووس، ئاخر بتەوێ بە خەیاڵێدا بفڕی و دەستبەرداری راستگۆییش نەبیت، زەحمەتترە لەوەی لەو سەری خەیاڵەوە بۆ چی گوتن و راستگۆیی بگەڕێیتەوە..